

Eastman-rakennus: Brysselin arkkitehtuurin helmestä Euroopan historian taloksi

TIIVISTELMÄ

Léopold-korttelin sydämessä ja lähellä Euroopan unionin toimielimiä sijaitsevaan Eastman-rakennukseen avataan vuoden 2016 jälkipuoliskolla uusi museo, Euroopan historian talo. Vanhan hammasklinikan valinta museon sijoituspaikaksi ja sitä varten tehtävät muutostyöt tarjoavat tilaisuuden esitellä Brysselin ja Euroopan kulttuuriperintöön lukeutuvan rakennuksen historiaa. Hammasklinikan perusti Kodak-firman isä George Eastman. Se rakennettiin vuonna 1935 Léopold-puistoon, joka oli ollut tieteiden ja vapaa-ajan harrastajien suosiossa 1800-luvulta asti. Hammasklinikan jälkeen rakennuksessa toimi oppilaitos ja vanhainkoti. Euroopan parlamentti vuokrasi sitä vuodesta 1985 alkaen hallinnollisten yksiköiden, painatusyksikön ja päiväkodin tiloiksi. Vuosien kuluessa rakennusta ovat käyttäneet myös muut Euroopan unionin elimet, kuten Euroopan oikeusasiamies ja Euroopan tilintarkastustuomioistuim. Vuonna 2009 Euroopan parlamentti päätti, että mittavien kunnostus- ja laajennustöiden jälkeen rakennuksesta tehdään Euroopan historian talo. Uudessa museossa esitellään Euroopan historiaa kahden viime vuosisadan ajalta museoalan uusinta ajattelua soveltaen. Eastman-rakennuksen tarina pedagogian ja yleisön palveluksessa jatkuu.

Lähde: Atelier d'architecture Chaix & Morel et Associés, Pariisi, JSWD, Köln Kuva: © E.Young / AACMA - JSWD.

Sisällys:

- George Eastman, hyväntekijä
- Léopold-puisto ja hammasklinikka
- Eastman-klinikka tieteen ja yhteisvastaun edistäjänä
- Hammasklinikka ja Euroopan parlamentti
- Muodonmuutoksen vaiheet
- Euroopan historian talo -hanke
- Tärkeimmät lähteet

George Eastman, hyväntekijä

George Eastman syntyi Watervilleessä (New Yorkin osavaltiossa Yhdysvalloissa) vuonna 1854. Hän jäi nuorena orvoksi isästään ja aloitti työelämässä 14-vuotiaana, ensin vakuutus- ja sitten pankkialalla. Oman alansa hän löysi kuitenkin vasta kymmenen vuotta myöhemmin valokuvauksesta. Hän teki kotonaan keittiössä herkeämättä kokeita pyrkimyksenään yksinkertaistaa valokuvausta ja kehitti kuivalevytekniikan, jonka hän patentoi vuonna 1880. Neljä vuotta myöhemmin hän keksi rullafilmin, joka mullisti valokuvauksen ja raivasi tietä elokuvaukselle. Vuonna 1888 hän perusti Kodak-yrityksen, joka poiki hänelle sievoisen omaisuuden.

George Eastman oli tunnettu myös anteliaisuudestaan. Hän lahjoitti suuren osan omaisuudestaan hyväntekeväisyyteen ja kolmasosan yrityksensä osakkeista työntekijöilleen, mistä saivat alkunsa työntekijöiden osakkuusjärjestelmät. Eastmania kauhistutti suuhygienian ja hammashoidon puute huono-osaisten lasten keskuudessa. Hänen rahoituksellaan Rochesteriin, New Yorkin osavaltioon, jossa sijaitsi Kodakin ensimmäinen tehdas, perustettiin hammasklinikka. Se aloitti toimintansa vuonna 1917 ja tarjosi kansalle ilmaista hammashoitoa. Georges Eastman perusti samankaltaisia laitoksia myös Lontooseen, Roomaan, Pariisiin, Tukholmaan ja Brysseliin. Vuonna 1931 Eastman lahjoitti Brysselin kaupungin sosiaalivirastolle miljoona dollaria, joiden turvin kaupunkiin oli avattava esikuvallinen hammasklinikka, jossa köyhälistön lapset saisivat ilmaista hammashoitoa. Tontiksi valittiin 2 000 neliömetrin maa-alue Léopold-puiston reunalta, ja rakennuksen peruskivi muurattiin vuonna 1934.

Léopold-puisto ja hammasklinikka

Léopold-puisto, tieteen tyyssija

Muinaisesta Maelbeekin laaksosta muistuttava Léopold-puisto oli 1800-luvun puolivälissä englantilaistyyppinen maisemapuisto, jossa vietettiin vapaa-aikaa ja seurapiirielämää. Sinne tultiin muun muassa katsastamaan kuninkaallisen eläin- ja puutarhatieteellisen ja virkistysseuran, Société royale de zoologie, d'horticulture et d'agrémentin, istutuksia ja kurioseetteja. 1900-luvun vaihteessa belgialainen teollisuusmagnatti Ernest Solvay ehdotti, että alueesta tehdään tiedepuisto. Solvay oli hyvin innostunut tieteistä ja järjesti säännöllisiä tapaamisia aikansa merkittävimpien tieteenharjoittajien kesken. Niihin osallistuivat muun muassa Marie Curie, Henri Poincaré, Albert Einstein ja Paul Langevin. Brysselin kaupungin ja yksityisten mesenaattien tuella puistoon asettautui lyhyessä ajassa viisi tieteellistä laitosta: fysiologian, hygienian, anatomian ja sosiologian laitokset sekä kauppakoulu. 1920-luvulla ne muuttivat yksi toisensa jälkeen Brysselin vapaan yliopiston uudelle kampukselle. George Eastman - hammasklinikka aloitti toimintansa vuonna 1935. Avajaisissa olivat läsnä kuningas Léopold III ja kuningatar Astrid, vain kuukautta ennen tapaturmaista kuolemaansa. Émile Jacqmain -lukio asettautui fysiologian laitoksen tyhjäksi jääneisiin tiloihin vuonna 1955.

Michel Polak (1885–1948)

Meksikossa syntynyt Michel Polak oli sveitsiläinen arkkitehti, joka työskenteli pääasiassa Belgiassa opiskeltuaan ensin Zürichissä ja Pariisissa. Hän suunnitteli Brysselin kaupunkiin useita merkittäviä, useimmiten art deco -tyylisiä rakennuksia, kuten suuria hotelleja tai Villa Empainin kaltaisia yksityisiä asuintaloja. Nykyään kaksi näistä rakennuksista on Euroopan unionin toimielimen tai laitoksen käytössä: Résidence Palace (Eurooppa-neuvosto) ja Eastman-instituutti (Euroopan historian talo).

Hammasklinikan rakentaminen

Rochesterin klinikan piirustuksista vaikutteita saaneen Eastman-instituutin rakentaminen uskottiin arkkitehti Michel Polakille, joka teetti rakennus- ja sisustustyöt nimekkäillä paikallisilla yrityksillä. Vaalealla kivellä vuoratun rakennuksen julkisivu koostuu 15 x 31,4 metrin kokoisesta keskiosasta ja sitä reunustavista ulkonevista siivistä, joista kukin on kooltaan 11,4 x 35,4 metriä. Leveä siniharmaasta kivistä tehty portaikko johtaa eteisaulaan. Julkisivua koristavat reliefiveistokset, ja portaikon yläpäässä on kookas ovi takorautaisine koristepaneeleineen. 1930-luvun tyyliin sisätilojen puurakenteet on tehty Kongosta tuodusta jalopuusta. Sivusiivissä oli luentosali, pieni oikomishoidon museo, kirjasto, vaatehuone ja saniteettitilat. Toisessa kerroksessa oli röntgensali, leikkaus-, nukutus- ja hampaanpoistosaleja, makuusalit tytöille ja pojille sekä laboratorioita. Rakennuksen keskiosan toisessa kerroksessa oli kolmeen riviin järjestettyinä 26 uudenaikaista hammaslääkärintuolia. Tähän suureen tilaan loivat valoa suurikokoiset maisemaikkunat, joissa oli metalliset puitteet.

Kuva 1 – Eastman-instituutin rakennustyöt, 1934.

© University of Rochester Medical Center, Eastman Institute for Oral Health

Eastman-klinikka tieteen ja yhteisvastuun edistäjänä

Hygieniapainotteinen hammasklinikka varustettiin aikansa moderneimmilla lääkinällisillä laitteilla, mutta siitä teki erikoisen myös nuoren asiakaskunnan huomioon ottaminen. Polak oli vakuuttunut, että lääkärikeskuksen piti olla paikkana mahdollisimman miellyttävä, eikä sen pitänyt liikaa muistuttaa lapsia siitä, että kyseessä oli sairaala. Niinpä hän pyrki välttämään sisustuksessa valkoista ja käytti sekä seinä- että lattiapinnoissa monia muita värejä. Odotushuonetta koristavat belgialaisen taidemaalarin Camille Barthélémy'n seinämaalaukset, joiden aiheina on kohtauksia La Fontainen tunnetuimmista eläinsaduista. Huoneen keskellä oli suuri pronssinen lintuhäkki eksoottisine lintuineen, jotta lapset viihtyisivät odottaessaan omaa vuoroaan. Toiminta-aikanaan Eastman-instituutissa sai hoitoa noin 150 lasta päivässä. Samalla siellä annettiin käytännön opetusta hammaslääketieteen opiskelijoille ja järjestettiin tieteellisiä kokouksia – olihan rakennuksen konferenssisalissa yli 150 istumapaikkaa.

Hammasklinikka ja Euroopan parlamentti

Vuodesta 1955 rakennuksessa toimi myös vanhainkoti, Résidence Eastman. Mutta kun hammashuoltoa oli jatkunut 50 vuotta, Brysselin sosiaalivirasto (CPAS) päätti lakkauttaa hoitotoiminnan ja vanhainkodin ja hankki rakennuksen haltuunsa. Euroopan parlamentti oli 1970-luvulta alkaen toiminut epäkäytännöllisissä tiloissa Empereur-bulevardilla. Voidakseen kehittää poliittisten ryhmiensä ja valiokuntiensa toimintaa Brysselissä se päätti rakennuttaa uudet tilat Belliard-kadulle. Tiloja vuokrasi Belgian hallitus, ja parlamentti oli niissä alivuokralaisena. Eastman-rakennus sijaitsee sattumoisin aivan Belliard-kadun lähellä¹. Brysselin sosiaalivirasto vuokrasi rakennuksen parlamentille vuonna 1985. Vuokrasopimus uusittiin monta kertaa ennen kuin parlamentti vihdoinkin vuonna 2008 hankki rakennuksen omakseen 99-vuotisella vuokrasopimuksella.

Vuosi 1985 oli merkittävä Euroopan parlamentin historiassa. Tuolloin annetussa päätöslauselmassa se päätti lujittaa jalansijaansa Brysselissä

ja rakennuttaa sinne vähintään 600-paikkaisen istuntosalin². Koska jäsenvaltiot eivät saaneet tehtyä päätöstä Euroopan yhteisöjen toimielinten yhdestä toimipaikasta, vaikka parlamenttikin sitä vaati, se päätti hyödyntää perussopimusten sille suomaa vähäistä liikkumavaraa ja järjestää työskentelynsä uudelleen. Valmisteilla oli Euroopan yhtenäisasiakirja, jossa lujitettaisiin parlamentin roolia. Tätä silmällä pitäen se piti vuonna 1983 järjestyksessä toisen täysistunnon Brysselin kongressikeskuksessa Ravenstein-kadulla. Täysistunnossa ilmeni kuitenkin teknisiä ongelmia, ja parlamentti totesi tarvitsevansa oman infrastruktuurin³, joka soveltuisi paremmin sen työskentelyyn ja jossa otettaisiin huomioon tulevat laajentumiset (Espanja ja Portugali vuonna 1986).

Vuonna 1983 käytössä oli 413 työhuonetta Belliard-kadulla ja 80 työhuonetta Remorqueur-kadulla, ja vielä vuonna 1986 vain 11 prosenttia parlamentin henkilöstöstä työskenteli Brysselissä. Parlamentin virkamiehet olivat ahtaissa tiloissa, ja koska uuden infrastruktuurin rakentaminen oli vievä aikaa, Eastman-rakennuksen vuokraaminen vaikutti järkevältä. Eastman-instituutissa oli vuodesta 1985 järjestetty useita konferensseja ja siellä oli myös kahvila, kirjapaino ja kokoushuoneita. Vuonna 1993 tiloihin avattiin noin 220-paikkainen päiväkotitil parlamentin henkilöstön lapsille. Tämän jälkeen rakennuksessa on toiminut useita Euroopan tason yhdistyksiä, kuten Femmes d'Europe, Pegasus-säätiö ja Euroopan yhteisöjen kuorot. Vuosien kuluessa rakennusta ovat käyttäneet myös Euroopan oikeusasiamiehen toimisto ja tietyt Euroopan tilintarkastustuomioistuimen yksiköt.

Kuva 2 – Eastman-instituutin odotushuone ja lintuhäkki, 1935.

Lähde: Archives d'Architecture Moderne, Bryssel

Léopold-puisto ja sen monet rakennukset, muun muassa Pasteur-instituutti ja Solvayn kirjasto, suojeltiin osittain vuonna 1976. Eastman-rakennusta sen sijaan ei ole suojeltu, vaikka sen Léopold-puiston puoleiset ulkoseinät ovatkin osa suojeltua aluetta. Tämä asiointi helpotti rakennuksen kunnostamista ja käyttämistä kulttuuritarkoituksiin ja ylipäänsä Léopold-puiston elävöittämiseen. Euroopan parlamentin puhemiehistö hyväksyi 17. kesäkuuta 2009 Euroopan historian talon sijoittamisen Eastman-rakennukseen.

Muodonmuutoksen vaiheet

Euroopan parlamentti julkisti heinäkuussa 2009 kolmivaiheisen Euroopan laajuisen suunnittelukilpailun. Kilpailussa kiinnitettiin kautta linjan erityistä huomiota esimerkiksi hankkeen museotekniseen suunnitteluun, esteettömyyteen liikuntarajoitteisten henkilöiden kannalta, tarveanalyysiin, toimintakustannusten arviointiin sekä rakennuksen ympäristövaikutuksiin ja energiatehokkuuteen. Kilpailun viimeinen vaihe päättyi vuoden 2011 alussa, kun voittajaksi valittiin ryhmä, johon kuuluvat Atelier d'architecture Chaix & Morel et Associés (Ranska), JSWD Architekten (Saksa) ja TPF Engineering (Belgia). Suunnitelmiin sisältyy nykyaikaisen laajennusosan rakentaminen sekä alkuperäisen julkisivun ja tiettyjen huoneiden entisöinti rakennuksen historiallisen estetiikan säilyttämiseksi. Näyttelyn koko edellyttää nykyisen rakennuksen pinta-alan kaksinkertaistamista. Niinpä laajennustyöt levittäytyvät rakennuksen takapihalle ja sen katolle. Kolmen lisäkerroksen rakentamisessa kuitenkin säilytetään ja tuodaan korostetusti esiin alkuperäisen rakennuksen rakenne, jossa keskiosa on hallitsevana ja sivusiivet ovat

symmetrisiä. Entisen katon päälle rakennettavaa laajennusosaa ympäröi silkkipainamalla kuvioitu lasi, joka tarjoaa näkymän sisätiloihin. Näyttää kuin tämän läpinäkyvän laatikon sisällä leijuisi himmeitä prismoja.

Vuoden 2012 arvioiden mukaan rakennuksen laajennus- ja kunnostustyöt maksavat 31 miljoonaa euroa ja näyttely 21,4 miljoonaa euroa. Näyttelyn budjetista huomattava osuus on varattu monikielisyyden varmistamiseen.

Suunnittelukilpailun aikana hankkeesta, sen mielekkyydestä ja sopivuudesta Brysselin rakennustaiteelliseen ympäristöön keskusteltiin vilkkaasti. Jokainen viime vuosien suuri museohanke on synnyttänyt samanlaista keskustelua ja aivan oikeutetusti. Parlamentti viritti keskustelua järjestämällä vuonna 2012 näyttelyn ehdokashankkeista ja

Kuva 3 – Euroopan historian talo -hanke. Sivunäkymä

Lähde: Atelier d'architecture Chaix & Morel et Associés, Pariisi, JSWD, Köln Kuva: © E. Young / AACMA - JSWD

voittajahankkeesta. Se on myös järjestänyt useita kokouksia lähiympäristön asukasyhdistysten kanssa.

Euroopan historian talo -hanke

Ajatus Eurooppa-museosta ei ole uusi. Jo 1990-luvulla Euroopan komissio suunnitteli Eurooppa-aiheisten huoneiden avaamista eräisiin suuriin eurooppalaisiin museoihin⁴. Brysselissä pantiin vuonna 1997 alulle yksityinen Euroopan museon perustamishanke, joka poiki kaksi alustavista suunnitelmista kertovaa näyttelyä ja yhden kiertävän näyttelyn.

Useissa Euroopan maissa on pohdittu suuren kansallisen museon perustamista. Saksassa Bonnin historiallinen museo, *Haus der Geschichte*, on ollut menestys. Sitä vastoin Alankomaiden parlamentin vuonna 2006 käynnistämästä *Nationaal Historisch Museum* -hankkeesta luovuttiin vuonna 2010, ja myös Ranskan presidentin Nicolas Sarkozyn ajama Ranskan historian talo -hanke kaatui paitsi kustannuksiin (80 miljoonaa euroa) myös kansakunnan vaiheiden kirjaamisen herättämään kritiikkiin. Yhdysvalloissa puolestaan on kylmän sodan päätyttyä avattu Washingtoniin monia museoita, joissa ei pyritäkään kirjoittamaan kansallista historiaa (*United States Holocaust Memorial Museum*, *National Museum of the American Indian*).

Tätä taustaa vasten Euroopan historian talo -hanke, jonka Euroopan parlamentin vastavalittu puhemies Hans-Gert Pöttering käynnisti virallisesti virkaanastujaispuheessaan helmikuussa 2007 vaikuttaa kunnianhimoiselta. Joulukuussa 2007 kutsuttiin koolle yhdeksänjäseninen asiantuntijakomitea, johon kuului historioitsijoita ja museoalan ammattilaisia eri puolilta Eurooppaa⁵. Se esitti Euroopan historian talon toiminta-ajatuksen syyskuussa 2008⁶. Päätettiin, että Euroopan historian talon ensisijainen tehtävä olisi auttaa mahdollisimman laajaa yleisöä ymmärtämään maanosan lähihistoriaa niiden aiempien vuosisatojen valossa, jotka ovat muovanneet ajatuksia ja arvoja joskus pitkissä ja tuskallisissa prosesseissa. Museo haluaa myös saada kansalaiset pohtimaan kriittisesti Euroopan yhdentymisen historiaa, sen liikkeelle panevia voimia, sen mahdollisuuksia ja sen haasteita⁷. Euroopan historian talosta on haluttu tehdä arkioppimisen paikka, ympäristö, jossa kävijät saavat tietoa museokokemuksen kautta. Euroopan historian talo kannustaa syventymään historiaan ja haluaa herättää

Kuva 4 – Euroopan historian talo -hanke – näkymä sisätiloista.

Lähde: Atelier d'architecture Chaix & Morel et Associés, Pariisi, JSWD, Köln Kuva: © E.Young / AACMA - JSWD

kävijöissä kiinnostuksen omaan menneisyyteensä ja Euroopan nykyiseen kehitykseen. Euroopan historian talossa Euroopan integraation historia esitetään 1900- ja 2000-luvun Euroopan historian muodostamassa laajemmassa yhteydessä, ja näin se täydentää vuonna 2011 avattua *Parlamentariumia*, joka keskittyy Euroopan yhdentymisen historiaan ja Euroopan parlamentin toimintaan. Eurooppa-korttelin kävijät voivat käydä näissä molemmissa ja myös muissa kohteissa, kuten istuntosalissa sekä virallisen sisäänkäynnin ja esplanadin alueella, ja saada kattavan kuvan Euroopan parlamentin toiminnasta Euroopan historian taustaa vasten.

Euroopan historian talon keskeinen osa on pysyvä näyttely, joka lähtee liikkeelle 1800-luvun tapahtumista, etenee ensimmäisen ja toisen maailmansodan puhkeamiseen, kylmän sodan aikaan, rautaesiripun romahtamiseen, Berliinin muurin murtumiseen ja Euroopan yhdentymisen syvenemiseen ja tulee lopulta nykypäivään. Tätä täydentävät pienimuotoiset katsaukset maanosan juuriin sekä keski- ja nykyaikaan.

Museon eri kerroksiin levittäytyvä pysyvä näyttely noudattaa kronologista ja temaattista järjestystä. Se etenee tapaustutkimuksiin perustuvaa monitahoista mallia noudatellen ja pyrkii herättämään kävijöissä kysymyksiä. Viimeisessä kerroksessa on ”avonainen” katto, joka kuvaa Euroopan tulevaisuuden rajattomia mahdollisuuksia. Ylin kerros on myös tila, jossa kävijät voivat vetää henkeä ja pohdiskella näkemäänsä. Euroopan historian talossa hyödynnetään kaikkia nykypäivän museoiden menetelmiä tarkoituksena luoda eri aisteihin vetoavia kokemuksia. Näyttelyn esineet, kuva-aineisto, audiovisuaaliset tallenteet ja selittävät tekstit esitetään EU:n kaikilla 24 virallisella kielellä.

Pysyvän näyttelyn ohella tarjolla on muutakin toimintaa, kuten vaihtuvia ja kiertäviä näyttelyjä, sekä laaja valikoima tapahtumia ja julkaisuja. Lisäksi Euroopan historian talon tavoitteena on tarjota näyttelyjen ja opastettujen kierrosten lisäksi pedagoginen ohjelma, joka saa kävijät pohtimaan käsityksiään ja tietojaan Euroopan historiasta ja sen perinnöstä nykymaailmalle.

Euroopan historian talon avautuminen marraskuussa 2016 luo aivan uuden ulottuvuuden Euroopan parlamentin vierailukokemukseen. Sen arvioidaan keräävän 350 000 vierailijaa vuosittain. Voidaan siis sanoa, että Eastman-rakennus on pitkän historiansa aikana onnistunut säilyttämään paitsi teknisesti innovoivan luonteensa myös paikkansa tieteen ja yleisön palveluksessa. Siksi ei liioiteltua väittää, että Euroopan historian talon perustaminen merkitsee Léopold-puistolle paluuta alkulähteille.

Tärkeimmät lähteet

Euroopan historian talon rakentaminen. Euroopan parlamentin hanke, Luxemburg, Euroopan unionin julkaisutoimisto, 2013, 49 s.

S. Clark ja J. Priestley, *Europe's Parliament, People, Places, Politics*, Lontoo, John Harper Publishing, 2012.

T. Demey, *Bruxelles, chronique d'une capitale en chantier, osa 2: De l'Expo 58 au siège de la CEE*, Bryssel, Paul Legrain, 1992.

C. Mazé, *La fabrique de l'identité européenne, dans les coulisses des musées de l'Europe*, Pariisi, Belin, 2014.

Alaviitteet

¹ Tilintarkastustuomioistuin, tilintarkastustuomioistuimen erityiskertomus Euroopan yhteisöjen toimielinten kiinteistöpolitiikasta, EYVL C 221, 3. syyskuuta 1979, s. 1.

² Euroopan parlamentti, päätöslauselma kokousten järjestämiseen Brysselissä tarvittavasta infrastruktuurista, 24. lokakuuta 1985, asiakirja B2-1120/85.

³ Kokoussalissa ei esimerkiksi voinut toimittaa sähköisiä äänestyksiä eikä laskea nimenhuutoäänestysten tuloksia. Agence Europe, 28. huhtikuuta 1983.

⁴ Véronique Charléty, "L'invention du Musée de l'Europe, contribution à l'analyse des politiques symboliques européennes", *Regards sociologiques*, s. 27–28, 2004.

⁵ Camille Mazé, *La fabrique de l'identité européenne, dans les coulisses des musées de l'Europe*, Pariisi, Belin, 2014.

⁶ Asiantuntijakomitea, *Euroopan historian talon ideaperusta*, Euroopan parlamentti, lokakuu 2008.

⁷ Taja Vovk van Gaal ja Christine Dupont, "The House of European History", *Entering the minefields: the creation of new history museums*, Conference proceedings from EuNAMus, 2012.

Vastuuvapauslauseke ja tekijänoikeudet:

Laatija on yksin vastuussa tämän asiakirjan sisällöstä, eivätkä asiakirjassa ilmaistut kannat välttämättä vastaa Euroopan parlamentin virallista kantaa. Asiakirja on tarkoitettu Euroopan parlamentin jäsenille ja henkilöstölle parlamentissa työskentelyä varten. Kopiointi ja kääntäminen muihin kuin kaupallisiin tarkoituksiin on sallittu, kun lähde mainitaan ja Euroopan parlamentille ilmoitetaan asiasta etukäteen ja toimitetaan kopio julkaisusta.

© Euroopan unioni, 2016.

eprs@ep.europa.eu

<http://www.eprs.ep.parl.union.eu> (intranet)

<http://www.europarl.europa.eu/thinktank> (internet)

<http://epthinktank.eu> (blogi)

